

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2019**

ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1. α) 1. ἐν οἷς → πάθη καὶ πράξεις

2. τῆς μὲν, τῆς δὲ → δύο κακιῶν

β) 1. Σ «ἐν οἷς ἡ μὲν ὑπερβολή ... ἔλλειψις»

2. Λ «στοχαστική γε οὖσα τοῦ μέσου»

3. Σ «Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετική»

B1. Ο Αριστοτέλης συνδέει την ηθική αρετή με τα πάθη και τις πράξεις, καθώς σ' αυτά εντοπίζεται η υπερβολή, η ἔλλειψη και το μέσο. Η υπερβολή και ἔλλειψη δεν αποτελούν το καλό, καθώς απομακρύνουν από το μεσότητα και έτσι αξιολογούνται αρνητικά.

Ο Αριστοτέλης, για να μπορέσει να διατηρηθεί η μεσότητα στα συναισθήματα που είναι το «ἄριστον», υποστηρίζει πως πρέπει να τηρούνται κάποιες προϋποθέσεις, οι οποίες παρουσιάζονται από τον φιλόσοφο με πολυσύνδετο σχήμα που προσδίδει ἔμφαση. Συγκεκριμένα πρόκειται για δεοντολογικούς κανόνες – γι' αυτό καθορίζονται κατά τρόπο κατηγορηματικό και επαναλαμβάνεται ἢ εννοείται το δεῖ – που μας κατευθύνουν προς την ηθικά ορθή πράξη. Η εφαρμογή τους απαιτεί μόχθο και επίπονη προσπάθεια. Οι κανόνες αυτοὶ καθορίζονται ως εξής: **α)** ὅτε δεῖ: η χρονική στιγμή κατά την οποία πρέπει να νιώθουμε ἕνα συναίσθημα, **β)** ἐφ' οἷς (δεῖ): τα πράγματα, οι συνθήκες σε σχέση με τις οποίες πρέπει να νιώθουμε ἕνα συναίσθημα, **γ)** πρὸς οὓς (δεῖ): οι ἄνθρωποι με τους οποίους πρέπει να νιώθουμε ἕνα συναίσθημα, **δ)** οὗ ἕνεκα (δεῖ): ο λόγος για τον οποίο πρέπει να εκδηλώνουμε ἕνα συναίσθημα και **ε)** ὡς δεῖ: ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να εκδηλώνουμε ἕνα συναίσθημα.

Ο Αριστοτέλης σκόπιμα επαναλαμβάνει ἢ εννοεῖ τύπους του ρήματος (δεῖ) για να δώσει δεοντολογικό περιεχόμενο στο κείμενο και να κατευθύνει τους ἄνθρώπους προς την ηθικά ορθή συμπεριφορά. Γίνεται κατανοητό πῶς τα κριτήρια της ορθῆς συμπεριφοράς μεταβάλλονται ἀνάλογα με την κοινωνία, την εποχή, τον τόπο, τα πρότυπα και ἄλλους παράγοντες. Επομένως, την ευθύνη την κατέχει ο ἴδιος ο ἄνθρωπος για την κατάκτηση των ηθικῶν αρετῶν, καθώς οφείλει να καταβάλλει επίπονη προσπάθεια και ἀγῶνα. Εναπόκειται στην προσωπική ευθύνη κάθε

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2019**

ανθρώπου να καθορίζει το περιεχόμενο του «δεῖ», προκειμένου να καταλήξει στο καλύτερο αποτέλεσμα.

B2. Ο Αριστοτέλης με τη φράση «ἔτι τὸ μὲν ἀμαρτάνειν πολλαχῶς ἔστιν, τὸ δὲ κατορθοῦν μοναχῶς» υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος μπορεί να κάνει λάθος με πολλούς τρόπους, ενώ μπορεί να κάνει το σωστό μόνο με έναν τρόπο. Θεωρεί σωστό το μέσο και λάθος ό, τι απομακρύνεται από το μέσο και κινείται στο χώρο της έλλειψης ή της υπερβολής. Επομένως το σωστό είναι μόνο ένα σημείο, ενώ τα λάθη είναι πάρα πολλά σημεία.

Στην προσπάθειά του να προσδώσει μεγαλύτερο κύρος στα λεγόμενά του χρησιμοποιεί τη γνωστή μέθοδο πειθούς, την επίκληση στην αυθεντία. Επικαλείται τα λόγια και τις απόψεις κάποιου προσώπου που θεωρείται αναμφισβήτητου κύρους. Συγκεκριμένα, ο Αριστοτέλης αναφέρεται στους Πυθαγόρειους φιλοσόφους, οι οποίοι φαίνεται να έχουν την ίδια άποψη σχετικά με το καλό και το κακό με αυτή του Αριστοτέλη. Υποστήριζαν ότι το κακό είναι χαρακτηριστικό του απείρου, ενώ το αγαθό του πεπερασμένου «τὸ γὰρ κακόν τοῦ ἀπείρου, τὸ δ' ἀγαθόν τοῦ πεπερασμένου».

Οι Πυθαγόρειοι είχαν αναπτύξει τη θεωρία περί αντιθέτων. Υποστήριζαν πως οι αντίθετες δυνάμεις κυβερνούν τον κόσμο, δυνάμεις που αλλοσυμπληρώνονται και μέσα από την σύζευξή τους δημιουργούνται τα όντα και επιτυγχάνεται η αρμονία. Βέβαια σε αντίθεση με αυτούς ο Αριστοτέλης δεν θεωρούσε ότι υπάρχει συνεργασία ανάμεσα στις αντίθετες δυνάμεις, αντίθετα θεωρούσε το κακό ως κάτι αντικειμενικά κακό, ενώ η αρετή πρέπει να επιδιώκεται με κάθε τρόπο. Κοινό σημείο ανάμεσά τους είναι ότι το καλό μπορεί να επιτευχθεί με ένα μόνο τρόπο, ενώ το κακό με πολλούς.

Ολοκληρώνοντας τον συλλογισμό καταλήγει στο συμπέρασμα «καὶ δια ταῦτ' ... τῆς δ' ἀρετῆς ἡ μεσότητης». Επομένως η αρετή, η σωστή ενάρετη πράξη σχετίζεται με το μέσο που βρίσκεται σε ένα σημείο και επιτυγχάνεται δύσκολα, ενώ οι κακές πράξεις βρίσκονται σε άπειρα σημεία και επιτυγχάνονται εύκολα.

B3. $1 \rightarrow \alpha$, $2 \rightarrow \beta$, $3 \rightarrow \gamma$, $4 \rightarrow \gamma$, $5 \rightarrow \alpha$

B4. α) $1 \rightarrow \beta$, $2 \rightarrow \alpha$, $3 \rightarrow \alpha$, $4 \rightarrow \beta$, $5 \rightarrow \alpha$.

β) • Χρησιμοποιεί τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να επικοινωνήσει με τους φίλους του.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2019

- Προχώρησε στις ακόλουθες διοικητικές πράξεις με στόχο την υλοποίηση του έργου του.
- Η στοχαστική του προσωπικότητα ήταν ενδεικτική της ευρυμάθειάς του.
- Ήταν άπειρος και αδυνατούσε να αναλάβει μεγάλες πρωτοβουλίες.
- Τα φρόνιμα παιδιά δεν ταλαιπωρούν τους γονείς τους.

B5. Και οι δύο συγγραφείς επιχειρούν να ορίσουν το μέτρο.

α) Σύμφωνα με τον Μάρκο Αυρήλιο κάθε έμβιο ον είναι προορισμένο από τη φύση του να επιτελέσει ένα συγκεκριμένο έργο, που συντελεί στην αρμονία του κόσμου. Κανείς δεν μπορεί να αγνοεί αυτό τον προορισμό του, ούτε μπορεί να κάνει μόνο τις επιλογές που τον ευχαριστούν, καθώς διασαλεύεται η τάξη και η αρμονία. Η επιλογή του μέτρου είναι ευθύνη του καθενός χωριστά δοσμένη από τη φύση και όποιος το ξεπερνά σφάλλει. Για κάθε ον το μέτρο αυτό είναι ξεχωριστό, οφείλει όμως να το σέβεται και να το τηρεί, ακόμα και αν δεν τον ικανοποιεί και δεν τον ευχαριστεί.

β) Αναλογικά ο Αριστοτέλης δίνοντας το τελικό ορισμό της αρετής υποστηρίζει ότι είναι «ἕξις», μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του ανθρώπου, «προαιρετική» καθώς καθορίζεται και επιλέγεται ελεύθερα από τον ίδιο τον άνθρωπο ως απόρροια της δικής του επιθυμίας και όχι υπό πίεση ή εξαναγκασμό, αποτελεί μεσότητα αφού βρίσκεται στο μέσο μεταξύ δύο ακραίων συμπεριφορών, της έλλειψης και της υπερβολής. Η μεσότητα αυτή ορίζεται με υποκειμενικά κριτήρια σύμφωνα με τη λογική «λόγος» και μάλιστα τη λογική του φρόνιμου και συνετού ανθρώπου. Και στους δύο φιλοσόφους είναι διακριτό το υποκειμενικό κριτήριο που καθίσταται διαφορετικό – ξεχωριστό στον καθένα, είναι όμως ταυτόχρονα και καθορισμένο από τη φύση – λογική, καθώς όποιος το αγνοεί χάνει τον προσανατολισμό του προς την ενάρετη ζωή.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Επομένως Σπαρτιάτες έχουμε την αξίωση για την γενναιότητά μας τότε και την ορθή απόφαση να μην μας φθονούν οι Έλληνες τόσο πολύ για την εξουσία που αποκτήσαμε; Και γιατί αυτή δεν την αποκτήσαμε με τη βία, αλλά όταν εσείς δεν θέλατε να παραμείνετε (στον αγώνα) ενάντια στους βαρβάρους που είχαν μείνει, και όταν οι σύμμαχοι μας πλησίασαν και οι ίδιοι μας παρακάλεσαν να γίνουμε αρχηγοί τους.

Γ2. Οι Αθηναίοι υποστηρίζουν ότι ανέλαβαν δικαιωματικά την αρχηγία εξαιτίας της γενναιότητάς τους και της ορθής απόφασής τους χωρίς να

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2019**

ασκήσουν σε κάποιον βία. Άλλωστε μόνο αυτοί δέχτηκαν να αντιμετωπίσουν και τα τελευταία υπολείμματα του εχθρού και ουσιαστικά οι σύμμαχοι τους παρακάλεσαν να γίνουν αρχηγοί. Ανέπτυξαν λοιπόν την ηγεμονία τους αρχικά από φόβο, έπειτα από τιμή και στο τέλος για το συμφέρον τους.

Γ3. α) προαγαγεῖν → προάγαγε

εἶναι → ἴσθι

κινδυνεύειν → κινδύνευε

β) καὶ γὰρ ἂν ἡ ἀπόστασις πρὸς σε ἐγίγνετο

Γ4. α) Ἀθηναῖοι ἠπόρουν εἰ ἄρ' ἀξιοὶ εἶησαν / εἶεν ἐπιφθόνως διακεῖσθαι.

β) τήνδε= αντικείμενο στο ἐλάβομεν

παρακεῖναι= τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο οὐκ ἐθελήσαντων

ἡμῖν= αντικείμενο στην μτχ προσελθόντων

καταστῆναι= τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο δεηθέντων.

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΤΩΝ
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

«ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» ΚΑΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ» ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

www.floropoulos.gr

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2019**